

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres referanse:
201003005

Vår referanse:
10/170-2

Vår dato:
08.11.2010

Høring av NOU 2010:7 Mangfold og Mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet

Vedlagt er høringssvar fra Universitets- og høgskolerådet. Det vises for øvrig til svar fra UHRs medlemsinstitusjoner.

Vennlig hilsen

Olgunn Ransedokken
leder av UHRs utdanningsutvalg

Knut Patrick Hanevik
leder av Nasjonalt råd for lærerutdanning

Høringssvar – til NOU 2010:7, Mangfold og mestring – flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet, fra UHRs utdanningsutvalg, og Nasjonalt råd for lærerutdanning

Det er en vanskelig oppgave som ligger i utvalgets mandat. Feltet er stort og berører komplekse problemstillinger med høy aktualitet både utdanningspolitisk og sosialpolitisk. Vi mener utvalget har lyktes med oppgaven, og ser positivt på at det nå foreligger et grundig, systematisk og balansert dokument som kan tjene flere hensikter. Etter vår oppfatning er barnehage og grunnopplæring godt dekket i utredningen, mens vi gjerne hadde sett at høyere utdanning hadde fått en bredere plass.

UHRs utdanningsutvalg og UHRs nasjonale råd for lærerutdanning har valgt å konsentrere sine kommentarer om de av dokumentets deler som gjelder kompetanse og høyere utdanning. Høringssvaret er disponert tematisk, og følger ikke slavisk disposisjonen i høringsnotatet. UHR går inn for å styrke de flerspråklige og flerkulturelle aspektene ved lærerutdanning, men er ikke gjennomgående enig i måten utvalget foreslår at dette skal gjøres. Vi mener personer med flerspråklig og flerkulturell bakgrunn bør inn i de ordinære lærerutdanningsløpene og stiller spørsmål ved fortsatt berettigelse av treårig faglærerutdanning for tospråklige. Det bør vurderes tiltak for å styrke rekrutteringen av studenter med flerspråklig og flerkulturell bakgrunn til lærerutdanning.

Kommentarer til utvalgets vurderinger og anbefalte tiltak

Innholdet i lærerutdanningen

I utvalgets forslag til tiltak i kapittel 14, om overgangen mellom barnehage og skole, blir det foreslått at skolelederopplæringen og lærerutdanningen må ta for seg behovene til de flerspråklige elevene og samarbeidet med deres foreldre. I kapittel 20, om kompetanse, foreslås det at kompetanse i norsk som andrespråk, flerspråklighet, flerkulturell pedagogikk og flerkulturell forståelse legges inn som en obligatorisk del av førskole- og grunnskolelærerutdanningene, og at de ansatte får kompetanse til å legge det flerkulturelle perspektivet inn i alle fag i [undervisningen]¹. Dette gjelder etter det vi forstår alle lærerutdanninger, PPU inkludert.

Som utvalget selv påpeker, skal flerkulturalitet og flerspråklighet være et gjennomgående tema i dagens lærerutdanninger. Aspektet er inkorporert i flere deler av Rammeplan for førskolelærerutdanning (KD2003), som læringsmål for sosial og yrkesetisk kompetanse, praksisopplæring og samhandling og refleksjon. I den generelle delen av rammeplan for lærerutdanning (KD2003), 1.4. Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning, heter det at "Læreren må ha kunnskap om situasjonen for to- og flerspråklige elever, om møtet mellom kulturer mer allment, og han eller hun må selv kunne samarbeide med foreldre/foresatte fra ulike kulturer. I forskrift til grunnskolelærerutdanningen, felles læringsutbytte for kandidater i begge utdanningsløp, heter det at "Kandidaten - har kunnskap om barns og unges læring, utvikling og dannelse i ulike sosiale, flerkulturelle og flerspråklige kontekster". I retningslinjene til utdanningene er dette også omtalt som kunnskap om elever med flerkulturell og flerspråklig bakgrunn.

Når Østberg-utvalget foreslår at både lærere som underviser i norsk og lærere som underviser i andre fag bør ha kompetanse i norsk som andrespråk og kunnskap om flerspråklighet, og at kompetanse i norsk som

¹ Setningen gir ikke mening slik den står. Skal det være "(...)å legge det flerkulturelle perspektivet inn i alle fag i utdanningen" eller "(...)å legge det flerkulturelle perspektivet inn i undervisningen i alle fag"?

andrespråk, flerspråklighet, flerkulturell pedagogikk og flerkulturell forståelse legges inn som en obligatorisk del av førskole- og allmennlærerutdanningen (og PPU), forstår vi det slik at man går ut over tanken om at flerkulturelle og flerspråklige aspekter skal gjennomsyre utdanningen, slik det er i dag. Dette vil slik vi ser det, innebære faglige kompetansekrav for den enkelte lærerstudent i norsk som andrespråk og flerspråklighet. Vi stiller oss spørsmålet om dette kan være vel ambisiøst.

Lærerutdanningens samfunnsmandat innebærer at utdanningen må ivareta omfattende interesser. Samtidig er presset om å styrke undervisningsfagenes plass i utdanningen, økende. Utviklingen fra allmennlærerutdanning til grunnskolelærerutdanning har gått i retning av mindre obligatorikk, færre små fag og større undervisningsfaglig fordypning. Obligatoriske krav i norsk som andrespråk og flerspråklighet er et skritt i motsatt retning.

Vi tror derfor at det vil være hensiktsmessig å forsøke å videreføre og bygge ut dagens ordning, på den måten at kunnskap om flerkulturelle og flerspråklige kontekster inngår i læringsutbyttebeskrivelsene til alle fag i lærerutdanning. Vi ser det som svært viktig at elever i grunnskole og videregående skole tilbys norsk som andrespråk (jf. den svenske modellen), men ser ikke hvordan *alle* lærere kan besitte denne kompetansen. Norsk som andrespråk må i stedet knyttes til norsk- eller engelskfaget i alle lærerutdanninger der dette inngår. I tillegg bør fagene flerkulturell pedagogikk, flerkulturell forståelse og norsk som andrespråk ha høy relevans lærerutdanningenes valgbare deler. Det siste for studenter med språk i utdanningen.

Etter- og videreutdanning

UHR stiller seg ubetinget bak utvalgets forslag om etter- og videreutdanning, både innen generell flerkulturell kunnskap og innen andrespråklærings. Varig system for videreutdanning - Kompetanse for kvalitet - er en måte å sikre at tilbudet opprettholdes, og at det er tilgjengelig for målgruppen. Vi støtter derfor forslaget om at kompetanse i flerspråklighet, flerkulturell pedagogikk og flerkulturell forståelse må inn som et prioritert område i satsingen. Vi slutter oss videre til forslaget om at systemet også bør omfatte førskolelærerutdanning, og morsmålslærere som ønsker å videreutdanne seg til førskolelærere. Når det gjelder assistenter uten fullført/godkjent utdanning, mener vi det er feil å snakke om videreutdanning, men at man heller kan diskutere hvilken type grunnutdanning som er best egnet for å oppnå formell kompetanse.

Treårig faglærerutdanning for tospråklige

Treårig faglærerutdanning for tospråklige (lærere) ble i sin tid utviklet for å bidra til at lærere som hadde formalkompetanse og undervisningserfaring fra hjemlandet, kunne oppnå formell undervisningskompetanse innenfor det norske systemet. Utdanningen var basert på kompetanseforskriftens krav til morsmålslærere. Utvalget slår fast at det tar fem til syv år å lære et nytt språk – norsk. Støtteundervisning på elevens eget språk er nødvendig i denne tiden, og behovet for morsmålslærere og tospråklige lærere er stadig reelt. Vi ser derfor ikke behov for å ta morsmålslærere ut av kompetanseforskriften. Vi vil likevel stille spørsmål ved om det er riktig å satse på treårig faglærerutdanning for tospråklige lærere for utdanning av personer som ikke har lærerutdanning fra hjemlandet. Vi stiller oss skeptisk til det som kan bli en snarvei til lærerutdanning, med lavere opptakskrav enn grunnskolelærerutdanning, og som gir en smalere kompetanse enn grunnskolelærerutdanningen gir. I stedet mener vi at søkere med flerkulturell og flerspråklig bakgrunn, så langt det er mulig, bør integreres i ordinære lærerutdanningsløp. På denne måten kan man søke å tvinge disse aspektene inn i utdanningen ”nedenfra”.

Utvikling av flere ulike modeller for deltidsutdanning er et interessant forslag som bør vurderes nærmere, og da gjerne som arbeidsplassbasert utdanning for assistenter.

Representasjon og rekruttering

Utvalget mener det er et mål at utdanningssystemet skal gjenspeile et mangfold i befolkningen. UHR ønsker å presisere at representasjon må finne sted på makronivå, og ikke i relasjonen til den enkelte elev/det enkelte barnehagebarn. Vi støtter utvalgets vurdering om at den kompetansen som personer med flerspråklig og flerkulturell bakgrunn har, er en egenverdi for skole og barnehage.

Også lærerutdanningen må gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Utvalget konstaterer at lærerutdanning ikke er populært blant minoritetsspråklige. Som nevnt over, mener vi det må være et mål at ordinær lærerutdanning skal rekruttere personer med flerkulturell og flerspråklig bakgrunn og kompetanse. Vi støtter forslag om rekrutteringstiltak, og mener at satsingen på rekruttering av flerspråklige/flerkulturelle studenter, bør inn som eget tiltak i GNIST-kampanjen,

Morsmål og fremmedspråk

I stedet for videreføring av faglærerutdanning for tospråklige, kan vi tenke oss at morsmålsfag og morsmålsdidaktikk kan inngå i den valgbare delen av grunnskolelærerutdanningen.

Utvalgets forslag om ikke-europeiske språk som fremmedspråk² i skolen, ser vi som et helt relevant langsiktig krav. Vi er kjent med at enkelte skoler allerede tilbyr ikke-europeiske språk på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Innføring av flere ikke-europeiske språk i skolen må ikke gå på bekostning av tilbudet i de fire store fremmedspråkene tysk, fransk, spansk og russisk, men være et godt supplement til disse. Ikke-europeiske fremmedspråk kan på sikt tenkes inn i den valgbare delen av lærerutdanning.

Senter for språkutvikling

UHR støtter forslaget om at det opprettes et senter for språkutvikling, men presiserer at grenseoppgangen mellom et slikt senter og de to eksisterende sentrene – Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring, HiO, og Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen, HiØ, - må klargjøres. Vi ønsker å føye til at et slikt senter bør tillegges formidlingsoppgaver i tillegg til forskning og utvikling. Vi mener at flere av våre institusjoner har kompetanse og erfaring til å påta seg ansvaret for et slikt senter, men tar ikke stilling til hvilken institusjon som best kan ivareta et slikt oppdrag.

Studenter som rollemodeller

UHR støtter videre forslaget om at studenter kan fungere som rollemodeller og ambassadører, for ytterligere rekruttering til lærerutdanning. Det er flere måter å gjøre dette på, som for eksempel ved å bruke lærerutdanningsstudenter som assistenter i skolen. Dette kan være studenter som selv har flerspråklig/flerkulturell bakgrunn, eller studenter som har spesiell interesse for problematikken. En fremgangsmåte man kan diskutere videre, er å la oppgaver knyttet til rekruttering gi uttelling i studiet, der dette er relevant. Dette kan tenkes lagt inn i bacheloroppgaven, som kan ta for seg flerkulturell og flerspråklig tematikk, og hvor skolebesøk og skoleundersøkelser inngår i forarbeidene til selve oppgaven. Det forutsettes at arbeider som potensielt gir studiepoengsuttelling ikke samtidig avlønnes.

Endring av Rammeplan for grunnskolelærerutdanning

Utvalget foreslår at praksisomfanget for 1.-7. trinn utvides med 1-2 uker barnehagepraksis. UHR støtter tanken et stykke på vei, men vil foreslå at 10 av 100 praksisdager gjøres om til alternativ praksis, der studenten kan velge barnehagepraksis. Ordningen forutsettes å gjelde også for lærerutdanning 5.-10. trinn, og i andre lærerutdanninger, som PPU.

Kompetansehevingsprosjekt for tospråklig personale

UHR støtter forslag om opprettelse av kompetansehevingsprosjekter for tospråklig personale og for lærere, etter NAFO-modellen.

² Utvalget bruker betegnelsene "ikke-vestlig språk" og "andre" / "2. fremmedspråk". Etter kunnskapsløftet brukes betegnelsen "ikke-europeisk språk" og "fremmedspråk". Det siste fordi engelsk ikke lenger regnes som "første fremmedspråk", men som "andrespråk".